

F15.3

-7.2.86

 TILASTOKESKUS

TILASTOTOIMEN KEHITYS 1985

**SELVITYS VALTION TILASTOTOIMEN KEHITYKSESTÄ VERRATTUNA
VALTION TILASTOTOIMEN KEHITTÄMISOHJELMAAN**

HELSINKI 1986

TILASTOKESKUS

Helsinki 20.1.1986

N:o TK-40-2-86
Viite

Valtiovarainministeriö
PL 286
00171 HELSINKI

Asia Kertomus valtion tilastotoimen
kehityksestä 1985

Tilastokeskus lähettää oheisena Tilastokeskuksesta annetun asetuksen 1 §:ssä tarkoitetun kertomuksen valtion tilastotoimen kehityksestä. Kertomus on käsitelty ja hyväksytty Tilastokeskuksen johtokunnan kokouksessa 16.1.1986.

Kertomus on laadittu pitäen lähtökohtana valtioneuvoston vahvistamaa valtion tilastotoimen kehittämissuunnitelmaa vuosille 1984-88. Tilastokeskus on koonnut kertomuksen tiedot valtion koko tilastotoimen kehittämis- ja valvontatyön yhteydessä. Muiden kuin Tilastokeskuksen osalta tiedot perustuvat näiden viranomaisten kanssa käytyihin tilastotoimen kehitystä koskeviin neuvotteluihin.

Tilastoneuvostolta pyydetään lausuntoa kertomuksesta 15.2.1986 mennessä. Kertomus lähetetään tiedoksi kaikille ministeriöille sekä tilastoja laativille viranomaisille.

Vastauksessa pyydetään viittaamaan kirjelman numeroon ja päiväkseen

Pääjohtaja

Olavi E. Niitamo

Johtaja

Pertti Marjomaa

Postiosoite: PL 504
00101 HELSINKI 10

Käyntiosoite: Annankatu 44 Puh: (90) 17341

Telex 122656 tikes sf

808603242R-27/8160/Ph

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. SELVITYSHANKKEET	1
2.1. Tietojen käyttöönsaattamisen maksullisuutta koskevat periaatteet	2
2.2. Valtion tilastotoimen tietokantojen rakentamiseen, säilyttämiseen ja käyttöön liittyvät periaatteet	2
2.3. Julkisyhteisöjen hallussa olevien tietoaineistojen käyttömahdollisuudet	3
2.4. Valtion tilastotoimen toimintaedellytykset turvaavan lainsäädännön tarkistustarpeet	4
2.5. Perustietojen antajille soveltuvien tilastaselvitysten laadintamahdollisuudet	5
2.6. Tilastotoimen ja yhteiskunnan muiden sosiaalis-taloudellisten tietojärjestelmien väliset liittymät	5
2.7. Kansainvälisen tilastoyhteistyön sisältö ja tavoitteet	6
2.8. Valtion tilastotoimen työnjaon kehittäminen	6
3. YLEISET KEHITTÄMISHANKKEET	6
3.1. Tietojen käyttöönsaattamisen edistäminen	7
3.2. Luokitusstandardien laadinta ja käyttöönsaattaminen	8
3.3. Tilastokeskuksen tuotantomenetelmän uudistus	9
3.4. Aineistojen yhtenäistäminen ja laadun parantaminen	9
3.5. Tietojen yhteis- ja monikäytön edistäminen	10
3.5.1. Valtionhallinnon tiedostoja kuvaavan tietohakemiston kehittäminen	11
3.5.2. Otantamenetelmien käyttö	11
3.6. Tilastotuotannon nopeus ja oikea-aikaisuus	12
3.7. Henkilöstökoulutus	14
3.8. Kansainväliseen tilastoyhteistyöhön osallistuminen	14
3.9. Yhteistyön kehittäminen valtion tilastotuotantoon vaikuttavien viranomaisten kanssa	16
3.10. Tilastojärjestelmien ja eri hallinnonalojen suunnittelu- ja seurantajärjestelmien yhteensovittaminen	16

4. AINEISTO- JA TILASTOKOHTAISET	
KEHITTÄMISHANKKEET	16
4.1. Ihmisten tulot ja varallisuus	16
4.2. Ympäristöolot ja ympäristönsuojelu	18
4.3. Elinolot	19
4.4. Tuotanto ja työvoima	20
4.5. Rekisteripohjainen väestölaskenta	23
4.6. Vuoden 1985 asunto- ja elinkeinotutkimus	23
4.7. Vuosittaiset asunto-, rakennuskanta- ja poistumatilastot	24
4.8. Kotitaloustiedustelut	24
4.9. Aikuiskoulutus	25
4.10. Automaatio ja tuotannon automatisointi	25
4.11. Yritystilastot ja yritysrekisteri	26
4.12. Kiinteistötietojärjestelmän tilastollinen hyväksikäyttö	27
5. TILASTOTOIMEN KUSTANNUKSET	27

1. JOHDANTO

Syyskuussa 1983 valtioneuvosto vahvisti valtion tilastotoimen kehittämisohjelman vuosille 1984-88. Kukin tilastoja laativa tai muutoin valtion tilastotoimen piiriin kuuluva viranomainen toteuttaa ohjelmaa omassa toiminnassaan. Tilastokeskuksen tehtävänä on ohjata ja valvoa tilastotoimen kehittämistä hyväksytyyn ohjelman mukaisesti. Tilastokeskus laatii vuosittain selvityksen ohjelman toteutumisesta.

Nyt käsillä oleva selvitys on toinen voimassa olevan kehittämisohjelman seuranta-asiakirja. Raportoinnin kohteena on periaatteessa valtion koko tilastotoimi. Selvityksessä ei kuitenkaan pyritä kertomaan kaikkea tilastoalan kehittämistoimintaa ja tapahtumia, vaan keskitytään niille alueille, joista varsinaisessa kehittämisohjelmassa on maininta. Siten selvityksen peruideana on olla seurantakertomus kehittämisohjelman toteutumisesta, ei valtion koko tilastotoimen toimintakertomus. Vastaavasti mukaan on otettu mainintoja alkavista hankkeista, vaikka varsinainen toiminta ajoittuisi seuraavalle tai seuraaville vuosille. Kehittämisohjelman painotuksista aiheutuu myös, että selvitys on melko Tilastokeskus-keskeinen.

Kertomuksen rakenne perustuu kehittämisohjelmassa annettuihin tehtäviin ja kehittämisen suuntaviivoihin. Luvussa 2 esitetään kehittämisohjelmassa mainittujen selvityskohteiden tilanne, luvussa 3 selostetaan vuonna 1985 käynnissä olevia yleisiä kehittämishankkeita ja lukuun 4 on koottu aineistoja tilastokohtaisten kehittämishankkeiden selostukset. Lopuksi esitetään yhteenveto tilastotoimen kustannuksista.

2. SELVITYSHANKKEET

Tilastotoimen kehittämisohjelmassa on annettu Tilastokeskuksen tehtäväksi selvittää ohjelmakaudella seuraavat asiat:

1. tietojen käyttöönsaattamisen maksullisuutta koskevat periaatteet;
2. valtion tilastotoimen tietokantojen rakentami-

- seen, säilyttämiseen ja käyttöön liittyvät periaatteet;
3. julkisyhteisöjen hallussa olevien tietoaaineistojen käyttömahdollisuudet;
 4. valtion tilastotoimen toimintaedellytykset turvaavan lainsäädännön tarkistustarpeet;
 5. perustietojen antajille soveltuvien tilastositelysten laadintamahdollisuudet (ns. takaisinraportointi);
 6. tilastotoimen ja yhteiskunnan muiden sosiaalitaloudellisten tietojärjestelmien väliset liittymät;
 7. kansainvälisen tilastoyhteistyön sisältö ja tavoitteet;
 8. valtion tilastotoimen työnjaon kehittäminen.

Seuraavassa raportoidaan selvityshankkeiden tilanne.

2.1.

Tietojen käyttöönsaattamisen maksullisuutta koskevat periaatteet

Tilastokeskus asetti 27.11.1984 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää Tilastokeskuksen perimien maksujen määräytymistä. Työryhmä jätti raporttinsa 20.6.1985.

Osittain työryhmän esityksen mukaisesti valmisteltiin kesällä 1985 uusi maksuasetusesitys, joka tuli voimaan vuodenvaihteessa 1985/86. Esityksen yhtenä periaatteellisena uudistuksena on, että maksullisena palveluna tehtyjen tuotteiden hinnassa otetaan huomioon myös perusaineiston käsittelystä tuotantovalmiustilaan aiheutuvia kustannuksia. Ilmaisjakeluperusteista Tilastokeskuksessa valmistui vuoden lopulla raportti.

2.2.

Valtion tilastotoimen tietokantojen rakentamiseen, säilyttämiseen ja käyttöön liittyvät periaatteet

Tilastokeskus on talous- ja toimintasuunnitelman laadinnan yhteydessä hyväksynyt eräitä tietokantojen rakentamiseen liittyviä perustavoitteita. Niiden mukaan Tilastokeskus pyrkii omalta osaltaan vaikuttamaan siihen, että tilastoviranomaisten

keskinäisellä yhteistyöllä voidaan aikaansaada samassa toimintaympäristössä sijaitsevien tilastotietokantojen yhteiskäyttö. Tällöin käyttäjä voi yhdellä yhteydenotolla ja standardoiduilla ohjelmistoilla poimia tietoja eri tietokannoista ja käsitellä ja jalostaa poimimiaan tietoja monipuolisten ja helppokäyttöisten ohjelmistojen avulla sekä suoraikäytössä että paikalliskäsittelyssä mikrotietokonein. Edellä kuvatussa yhteiskäyttöympäristössä aluetietokanta (ALTIKA) ja aikasarjatietokanta (ASTIKA) ovat yleistietokantoja, joita täydentävät eri sektoreiden erikoistietokannat.

Tavoitteen toteutuminen vie useita vuosia ja edellyttää koko tilastotoimintaa koskevia selvityksiä sekä niiden pohjalta tehtyjä päätöksiä. On määriteltävä mm. yleistietokantojen ja sektoritietokantojen tietosisältö, tilastotietokantojen tiedonhallinta- ja käsittelyohjelmistojen rakenne, tilastotietokantojen käytössä sovellettava tietoliikenne- ja viestintätekniikka sekä tilastotietokantojen tietosisällön ja ohjelmistojen ylläpitokustannusten jako, tiedotus-, markkinointi- ja koulutusvastuu sekä maksuperusteet ja sopimusehdot.

Tilastotietokantojen kehittämisen yhtenäistämiseksi ja nopeuttamiseksi ollaan perustamassa tilastoneuvoston yhteyteen tietokantajaosto, jonka tehtävänä on laatia yllä mainitut selvitykset yhteistyössä tilastoviranomaisten ja keskeisten käyttäjäryhmien kanssa sekä seurata tietokantojen toteutuksen ja käyttöönoton edistymistä.

Vuoden lopulla valmistui raportti Tilastokeskuksen omien tietokantojen kehittämisperiaatteista (Tietokantatyöryhmän raportti /29.10.85).

2.3.

Julkisyhteisöjen hallussa olevien tietoaineistojen käyttömahdollisuudet

Valtion, kuntien ja muiden julkisyhteisöjen hallussa olevien tietoaineistojen tilastollista hyväksikäyttöä selvittävä merkittävin Tilastokeskuksen hanke on kokonaan rekistereihin perustuvien väestölaskentojen toteuttaminen. Hankkeen nykytilasta raportoidaan kohdassa 4.5. Rekisteripohjainen väestölaskenta.

Edellä mainittuun hankkeeseen liittymättömiä selvityksiä ns. hallinnollisten aineistojen tilastollisen käytön edistämisestä ei kertomusvuonna ole laadittu. Parhaillaan on kuitenkin käynnissä useita tietoaaineistojen kehittämishankkeita, jotka saattavat lisätä aineistojen käyttöä tilastojen tuotannossa. Tällaisia ovat mm. elinkeinoverotusrekisterin kehittäminen ja verohallinnon tunnusjärjestelmän selkiinnyttäminen, valtiokonttorin eläketietokantaan sisältyvän palvelussuhderekisterin kehittäminen, asuntohallituksen kuntatiedostojärjestelmän kehittäminen, kiinteistötietojärjestelmän aikaansaaminen, VALTAVA-tiedostot sekä työsuojeluhallituksen työpaikkarekisterin kehittäminen. Tilastotoimen tarpèiden huomioonottaminen on pyritty turvaamaan joko osallistumalla hankkeisiin tai aktiivisella seurannalla.

Toisaalta tilastojen laatimiseen ja niiden kehittämiseen kielteisesti vaikuttava seikka on rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen tarkistamisen ja täydentämisen määrärahatilanne. Tilastokeskuksen mielestä Väestörekisterikeskus ei voi myönnetyillä varoilla ja mahdollisilla sisäisillä voimavarajärjestelyillä hoitaa keräämiensä rakennustietojen käsittelyä siten, että rakennuskantaa koskevat tiedot voitaisiin liittää vuoden 1985 asunto- ja elinkeinotutkimuksen tietoihin. Myöskään rakennuskanta- ja peruskorjaustilastojen laadintaa ei voida aloittaa suunnitellussa aikataulussa. Tilastokeskus ei siten voi pitää suotavana sisäasiainministeriön hallinnonalan yleissuunnitelmaan vuosille 1986-1990 sisältyvän henkikirjoituksen keventämissuunnitelman toteuttamista esitetyssä aikataulussa. Tilastokeskuksen mielestä kyseisen hankkeen vaikutuksia huoneistotietojen ylläpitoon sekä mahdollisia kasautumisvaikutuksia henkilötietojen laatuun tulisi vielä selvittää ennen kuin suunnitelman toteuttamiseen ryhdytään.

2.4.

Valtion tilastotoimen toimintaedellytykset turvaavan lainsäädännön tarkistustarpeet

Tilastokeskuksessa on valmisteltu ehdotus Tilastokeskuksen tietojen keruuta, tietojen luottamuksellisuutta ja luovutusta koskevaksi lainsäädännöksi. Keskeisenä tavoitteena on tietojen saannin turvaaminen ja tietojen luottamuksellisuutta ja luovutusta koskevien säännösten selkeyttäminen ja yhtenäis-

täminen. Nykyinen lainsäädäntö on vanhentunutta eikä vastaa Tilastokeskuksen toiminnan vaatimuksia. Esim. suoran tietojen keruun asemasta huomattava osa tiedoista saadaan nykyisin erilaisista rekistereistä ja muista hallinnollisista aineistoista.

Jatkossa selvitetään muiden tilastoviranomaisten säädösten kehittämistarpeet. Tätä edellyttäneen myös mahdollinen uuden henkilörekisterilain voimaantulo.

2.5.

Perustietojen antajille soveltuvien tilastaselvitysten laadintamahdollisuudet

Perustietojen antajille soveltuvien tilastaselvitysten laadintamahdollisuuksia on kokeiltu yhdistämällä vuoden 1980 väestölaskentatietoja palkka- ja pidätysrekisterin tietoihin. Näin on mahdollista tuottaa työnantajakohtaista "väestölaskentatilastoa". Tämäntyyppisiä palvelumahdollisuuksia on esitelty muutamalle yritykselle ja tulokset on otettu mielenkiinnolla vastaan. Pienimuotoisena palautteena on Tilastokeskus lähettänyt tutkimustilaston vastaajille lyhyen yhteenvetotilaston. Palvelumuotoja kehitellään edelleen.

2.6.

Tilastotoimen ja yhteiskunnan muiden sosiaalis-taloudellisten tietojärjestelmien väliset liittymät

Tietotekniikan neuvottelukunnan asettama tietohuoltojaosto on aloittanut työsuunnitelmansa mukaisesti selvitystyön yhtenäisten periaatteiden ja menettelyjen luomiseksi julkisen sektorin ylläpitämien tietojen hallinnalle ja vaihdannalle. Tilastokeskus on osallistunut aktiivisesti jaoston työhön mm. tuottamalla raportin tietohuollon peruskäsitteistä ja aluemäärittelystä (Heikkonen: Essee tietohuollosta/12.11.1985).

2.7.

Kansainvälisen tilastoyhteistyön sisältö ja tavoitteet

Kertomusvuonna ei ole tehty selvityksiä kansainvälisen tilastoyhteistyön sisällöstä ja tavoitteista, joten tiedot muiden tilastoviranomaisten kansainvälisestä yhteistyöstä ovat vuonna 1983 tehdyn peruskartoituksen varassa. Resurssien puutteen vuoksi kokonais selvitystä ei pystytä jatkamaan lähivuosina. Sen sijaan yhteistyön joitakin osa-alueita voitaneen selvittää.

2.8.

Valtion tilastotoimen työnjaon kehittäminen

Selvityshanke ei ole edennyt kertomusvuonna.

3.

YLEISET KEHITTÄMISHANKKEET

Tilastotoimen kehittämissuunnitelmassa on mainittu useita toimintapoliittisia linjoja, joista keskeisiä ovat:

1. tietojen käyttöönsaattamisen edistäminen
2. luokitusstandardien laadinta ja käyttöönsaattaminen
3. Tilastokeskuksen tuotantomenetelmän uudistus
4. aineistojen yhtenäistäminen ja laadun parantaminen
5. tietojen yhteis- ja monikäytön edistäminen
6. tilastotuotannon nopeus ja oikea-aikaisuus
7. henkilöstökoulutus
8. kansainväliseen tilastoyhteistyöhön osallistuminen
9. yhteistyön kehittäminen valtion tilastotuotantoon vaikuttavien viranomaisten kanssa
10. tilastojärjestelmien ja eri hallinnonalojen suunnittelu- ja seurantajärjestelmien yhteensovittaminen.

Seuraavassa raportoidaan em. yleisiä kehittämistavoitteita tukevista toimista.

3.1. Tietojen käyttöönsaattamisen edistäminen

Tilastotietojen käytön ja saatavuuden edistämiseksi perustettu yhteispohjoismainen ListStat-tilastoaineistojen viitetietokantahanke on edennyt rakentamisvaiheeseen. Tietokanta on yleisön käytettävissä ensi vuoden syksyllä tanskalaisen tietokeskuksen I/S Datacentralenin kautta. Tietokanta sisältää tällöin pohjoismaiset sekä OECD-maiden tilastoaineistot. Rakentamista jatketaan asteittain.

Tieteellisten kirjastojen atk-yksiköiden ylläpitämä kotimaisen kirjallisuuden viitetietokanta sisältää tilastokirjaston viitteitä n. 7000. Tieteellisten kirjastojen ulkomaisen sarja-aineiston yhteisluettelo sekä sen kautta päivitettävä vastaava pohjoismainen yhteisluettelo sisältävät tilastokirjaston viitteitä n. 3000. Kirjaston luettelointitiedostoa on saatavana mikrokortteina neljännesvuosittain myös ulkopuolisille käyttäjille (11500 viitettä).

Tilastokirjasto on lisännyt ulkomaisia vaihtosuhteita etenkin Kaakkois-Aasian maiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa. Kirjasto on tehostanut myös ulkomaisten tilastotietokantojen käyttöä. Raportti ulkomaisten suorakäyttöisten tilastotietokantojen tutkimuksesta julkaistiin tammikuussa (Ulkomaisia suorakäyttöisiä tilastotietokantoja/31.1.1985)

Alueellisen tietopalvelun tehostamiseksi avattiin syyskuun alussa Seinäjoella aluetoimisto, joka toimii paikallisten tilastohaastattelijoiden voimin. Kokeiluaika jatkuu vuoden 1986 loppuun saakka. Sinä aikana tutkitaan käytännön mahdollisuuksia alueellisen tilastopalvelun tehostamiseen.

Tilastokeskus aloittaa julkaisujensa suoramyynnin. Postimyynnin tukena käytetään tilastohaastattelijoiden puhelinmyyntiä. Tilastokeskuksen julkaisuja myy edelleen myös Valtion painatuskeskus.

Tilastoalan asiantuntijapalvelujen tarjonnan tehostamiseksi aloitetaan vuonna 1986 kurssitoiminta. Maksullisten kurssien lisäksi järjestetään mahdollisuuksien mukaan eri asiakasryhmille tilaisuuksia tutustua tilastopalveluihin.

Vuoden 1985 syksyllä Tilastokeskus käynnisti Teknologian kehittämiskeskuksen tekoäly-ydinprojektiin kuuluvan osaprojektin, jossa on tarkoituksena

kehittää aikasarjatietokannasta taloudellisia analyyseja ja talouspoliittista päätöksentekoa palveleva asiantuntijajärjestelmä.

3.2.

Luokitusstandardien laadinta ja käyttöönsaattaminen

Kertomusvuonna valmistui uusi aineellisten varojen luokitusstandardi, joka sisältää kiinteän pääoman luokituksen, varastovarojen luokituksen ja muiden aineellisten varojen luokituksen.

Koulutusluokituksesta on laadittu uudistettu laitos Käsikirjoja-sarjassa. Valtiovarainministeriö on vahvistanut erillisen 4-numeroisen koulutuskoodisovelluksen VHS-standardiksi (1025), jota käytetään valtion henkiöstön koulutustietojen luokittamisessa sekä virastojen välisessä tiedonsiirrossa.

Julkisyhteisöjen tehtäväluokituksesta on valmistumassa tarkistettu laitos. Myös ilmiöaluekohtaisista ikäluokituksista ollaan valmistamassa valtion tilastotoimen luokitusstandardia.

Ammattiluokitusta uudistetaan yhteistyössä työvoimaministeriön kanssa. Tavoitteena on yhtenäisen ammattiluokituksen aikaansaaminen 3-numerotasolle asti. Julkisen sektorin palkkatilastojen ammattiluokitus on valmistunut. Se otetaan käyttöön 1984-86 aineistoissa siten, että 1986 luokitusta käytetään kaikissa julkisen sektorin palkkatilastoissa. Luokitus perustuu uudistettavana olevaan yleiseen ammattiluokitukseen eräin poikkeuksin.

Tilastokeskus uudistaa parhaillaan toimialaluokitusta. Työ perustuu kansainvälisissä järjestöissä käynnissä olevaan luokitusten kehittämiseen. Tarkoituksena on ottaa huomioon tuotantoelämässä tapahtuneet rakennemuutokset. Toimialojen sisältöä pyritään kuvaamaan aikaisempaa yksityiskohtaisemmin varsinkin palvelujen osalta. Työ jatkuu vielä arviolta vuoden ja sitä tehdään yhteistyössä elinkeinoelämän ja julkisen hallinnon kanssa. Valmistuttuaan luonnos lähetetään laajalle lausuntokierrokselle.

Vuoden 1985 aikana valtiovarainministeriö on vahvistanut mm. henkilötietoja ja rakennus- ja huoneistotietoja koskevat VHS-standardit. Kertomusvuonna on toiminut ns. virastorekisteri-työryhmä, joka valmistelelee esitystä valtion virastojen ja laitosten tunnusstandardiksi.

Lääkintöhallituksen toimesta on valmistumassa tautiluokituksen (ns. ICD-9) uudistus, joka astuu voimaan vuoden 1987 alussa. Pohjoismaisella tasolla on valmistunut suositus tilastotoimessa sovellettavasta maankäyttöluokituksesta (Nordisk arealklassifikation). Kehitteillä olevaan kansainväliseen ns. harmonoituun järjestelmään perustuva pohjoismainen suositus uudesta tavaranimikkeistöstä on valmisteilla.

Tilastokeskuksessa on käynnistynyt luokitustietokantojen kehittäminen.

3.3.

Tilastokeskuksen tuotantomenetelmän uudistus

Vuosien 1984-85 aikana tehtyjen jatkoselvitysten (Kokonaispakettihanke/10.5.1984, Kokonaispakettihankeen päätösesitys/5.12.1984 ja 4.10.1985) ja koekäytön perusteella hankittiin Tilastokeskukselle tietokantajärjestelmä ja siihen integroidut tietohakemisto, sovelluskehitin ja ad-hoc kyselyt mahdollistava järjestelmä. Tämä ohjelmistohankinta on Tilastokeskuksen tuotannon kehittämisen perustana vuosikymmenen loppuun.

Hankinnan tärkein tavoite on olemassa olevan ja koko ajan kertyvän tietovarannon käytön parantaminen. Tietokannan hallintajärjestelmän avulla tiedon saanti tulee joustavammaksi ja nopeammaksi, eri lähteissä olevat tiedot voidaan entistä helpommin yhdistellä ja kaikki tämä tapahtuu entistä pienemmin henkilötyöpanoksin. Hankitun järjestelmän menestyksellisen käyttöönoton edellytyksenä ovat riittävä ja ammattitaitoinen henkilöstö tiedonhoitotehtävissä ja yleensä välineistön käytön tukitehtävissä sekä riittävä atk-tekniikan kapasiteetti.

3.4.

Aineistojen yhtenäistäminen ja laadun parantaminen

Tilastojen kehittämishankkeiden yleisimpiä tavoitteita ovat julkaisujen ja tietopalvelun kehittäminen sekä nopeuden ja laadun parantaminen. Kehittämiskohteet vaihtelevat tietojen luotettavuuden lisäämisestä tietojen vertailtavuuden sekä tuotannon oikea-aikaisuuden lisäämiseen. Laadun paranta-

mistavoitteen toteutumista on melko vaikea todeta ilman systemaattista laatutekijän eri komponenttien seurantaa.

Tilastojen käyttäjien tarpeita ajatellen on Tilastokeskuksessa hyväksytty yleisohjeet laatuselosteiden tekemiseksi ohjeellisena noudatettavaksi. Laatuselosteiden avulla voidaan vähentää mm. tilastojen käyttäjien riskiä virheellisten johtopäätösten tekemiseen.

Laatuselosteet jaetaan kolmeen ryhmään: tilastojulkaisujen tekstiosassa esitettävät selosteet, tilastotaulukoihin liitettävät selosteet ja erilliset tekniset liitteet ja raportit. Viimeksimainituista todettakoon esimerkkeinä kertomusvuonna ilmestyneet harrastusmittareiden luotettavuustutkimus, jossa vertaillaan haastattelu- ja päiväkirjamenetelmällä saatuja tuloksia, sekä työnvälityksen ja työvoimatutkimuksen työttömien vertailu ja tutkimus talonrakennusten perusparannuksesta ja sen mittauksesta Suomessa. Lisäksi valmisteilla on selvitys kotitaloustiedustelun luotettavuudesta.

3.5.

Tietojen yhteis- ja monikäytön edistäminen

Valtion tilastotoimen kehittämisen ja rationalisoinnin kannalta on valitettavaa, että yleisen ja julkisen liike- ja yhteisötunnuksen aikaansaaminen on edennyt hitaasti. Jos niin keskeisistä tilastoyksiköistä kuin yritys ja sen toimipaikka ei voida antaa perusaineistojen haltijoille yleistä tunnus-suositusta, ei kehittämishjelman tavoitetta aineistojen yhteis- ja monikäytön edistämisestä voida toteuttaa.

Tilastokeskuksen tavoitteena on perustietojen tallentaminen siten, että niitä voidaan käyttää toistuvasti ja toisiinsa yhdistellen. Perustietoaineistojen ollessa helppokäyttöisessä konekielisessä muodossa tietojen monikäyttö on lisääntynyt myös muualla valtion tilastotoimen sekä hallinnon piirissä. Esimerkkinä mainittakoon lääninhallitusten tietojärjestelmien kehittäminen siihen suuntaan, että olemassa olevia tietoja voidaan yhdistellä läänien suunnittelussa ja seurannassa käyttökelpoiseen muotoon.

Tilastotoimen mahdollisuuksia käyttää hyväksi hallinnollisia aineistoja ja rekistereitä vaikeuttaa se, että erittäin harvasta rekisteristä on tehty systemaattisia peittävyys- ja luotettavuusselvityksiä.

Tilastokeskuksen Käsikirjoja-sarjassa on ilmestynyt "Suomen ympäristötiedostot"-nimellä viiteluettelo ympäristötietoa sisältävistä rekistereistä ja tietoaaineistoista.

3.5.1.

Valtionhallinnon tiedostoja kuvaavan tietohakemiston kehittäminen

Valtionhallinnon tiedostoja kuvaava tietohakemisto eli rekisterirekisteri (RERE) perustettiin vuonna 1983. Vuoden 1984 alussa RERE päivitettiin ensimmäisen kerran ja tällöin se sisälsi kuvaukset valtionhallinnon lähes 400 rekisteristä ja tiedostosta. RERE on Valtion tietokonekeskuksen MINTTU-järjestelmässä.

Kertomusvuonna tietohakemistoa on kehitetty edelleen toteuttamalla RERE:n perustamisvaiheen jälkeen käyttäjien esittämiä parannusehdotuksia. Kehittämisen kohteena ovat olleet mm. peittävyuden lisääminen, tietosisällön laajentaminen ja yksityiskohdistaminen sekä kuvausten standardointi. Kehittäminen on tehty Tilastokeskuksen, valtiovarainministeriön ja Valtion tietokonekeskuksen yhteistyönä.

Kertomusvuoden lopulla tarkistettiin ja täydennettiin rekisterihakemistoon sisältyviä kuvauksia samaan aikaan kun uusia kuvauksia kerättiin ja tallennettiin.

3.5.2.

Otantamenetelmien käyttö

Kustannusten pienentämiseksi henkilötoksille tehdään useita tutkimuksia samalla tietojenkeruu/haastattelukerralla. Kotitalousotoksia on kehitetty siten, että tietojenkeruu kohdistuu entistä tehokkaammin haluttuihin sosioekonomisiin ryhmiin. Tulonjakotilaston otantakehikkona on alettu käyttää verorekisteriä. Tutkimuksessa käytetään paneeliotosta, jossa puolet otoksesta vaihtuu

vuosittain. Paneelimenetelmälle kehitetään parhailaan muutosten mittaamiseen soveltuvia estimaatto-reita. Myös kotitaloustiedustelun otos on uudistet-tu.

Otosten poiminta väestön keskusrekisteristä on koordinoitu siten, että yhdellä poimintakerralla poimitaan otokset vuoden aikana tehtäviin tutkimuk-siin.

Tilastokeskuksen maataloustilastoja koskevien otos-ten ja maatilahallituksen otosten yhdistämistä on valmisteltu. Mahdollisuudet otosten yhdistämiseen ovat olemassa 1987 alusta lähtien, mikäli maatila-hallitus saa varat oman tutkimuksensa laajentami-seen. Tällöin maatilahallituksen otos kasvaisi lä-hes saman kokoiseksi kuin Tilastokeskuksen otos on. Maatilatalouden yritystilaston otos uudistettiin vuoden 1985 aikana. Samalla otoksen kiintiöinti muutettiin Neyman-kiintiöinniksi. Samassa yhteydes-sä kehitetyn menetelmän avulla saadaan otoskoot sellaisiksi, että kaikista lääneistä saadaan yhtä tarkkoja tuloksia.

Vuokratilaston otos on uudistettu vuoden 1985 aika-na. Otoksen poimintaa varten on luotu otantakehikko yhdistämällä verorekisteri, väestön keskusrekiste-ri, asuntohallituksen ARAVA-lainarekisteri ja väestölaskennan asuntotiedot.

Rekisterien käyttö tilastojen lähdeaineistona ja otantakehikkona lisääntyy jatkuvasti. Tämä on johtanut siihen, että samasta rekisteristä saate-taan poimia useita otoksia toisistaan tietämättä. Näin on tapahtunut mm. rakennus- ja huoneistorekis-terin kohdalla. Tilastokeskus ei ole riittävästi panostanut rekistereiden käytön ja erityisesti otosten poiminnan koordinointiin.

3.6.

Tilastotuotannon nopeus ja oikea-aikaisuus

Tilastokeskuksessa on jatkettu toimintasuunnitelman seurannan yhteydessä ns. viivetilastoa ja laskettu eri tyyppisten tilastojen keskimääräiset valmistu-misajat: (viikkoa)

	1983	1984	1985*
kuukausitilastot	8,1	6,9	6,9
neljännesvuositilastot	14,8	14,9	13,4
vuositilastot	51,7	53,4	50,3

Muiden tilastovirastojen keskimääräinen tilanne on seuraava:

	1983	1984	1985*
kuukausitilastot	5,3	4,5	6,5
neljännesvuositilastot	12,5	14,4	14,8
vuositilastot	44,1	46,2	40,0

Esitettyyn taulukkoon on syytä suhtautua tietyllä varauksella, sillä tilastoryhmien rakenteelliset muutokset heijastuvat keskiarvotiedoissa.

Varaukselliseen suhtautumiseen on syytä myös siksi, että tilastojen valmistumisajat on laskettu tilastoitavan kauden päättymisestä tilastojulkaisun ilmestymiseen. Monesti tiedot ovat kuitenkin käytettävissä jo siinä vaiheessa, kun tiedot on saatu valmiiksi, mutta julkaisua vasta laaditaan tai se on painossa. Tilastokeskuksen vuosijulkaisujen keskimääräinen painoaika Valtion painatuskeskuksessa oli vuonna 1985 ennakkotietojen mukaan 7-8 viikkoa. Useat tilastoviranomaiset ovat valittaneet pitkistä painatusajoista.

Pääasiallisin syy Tilastokeskuksen ja muiden tilastovirastojen tuotantoaikojen eroihin on tiedonkeruun erilainen luonne. Tilastokeskuksen oma tiedonkeruu kohdistuu monesti laajoihin kohdejoukkoihin ja tiedot kerätään yksinomaan tilastollisia tarkoituksia varten. Lisäksi Tilastokeskus käyttää enenevässä määrin muiden keräämiä ns. hallinnollisia tietoaaineistoja perusmateriaalinaan. Muut tilastovirastot saavat useimmiten tilastojensa perusaineiston suoraan joko hallinnollisen toiminnan tuloksena tai oman organisaationsa muilta yksiköiltä.

Tilastotuotannon nopeuden kehittymistä voidaan tarkastella myös neljännesvuosi- ja kuukausitilastojen suhteellisena lisääntymisenä. Seuraavassa taulukossa esitetään tilastojulkaisujen jakautumisen tilastoryhmittäin (%):

Tilastokeskus:	1983	1984	1985*
kuukausitilastot	12,1	11,5	12,4
neljännesvuositilastot	22,0	19,4	20,7
vuositilastot	65,9	69,1	66,9
Yhteensä	100,0	100,0	100,0

Muut tilastovirastot:	1983	1984	1985*
kuukausitilastot	16,0	14,3	15,1
neljännesvuositilastot	2,5	3,8	3,6
1/2-vuositilastot	5,0	4,5	5,0
vuositilastot	76,5	77,4	76,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0

3.7.

Henkilöstökoulutus

Tilastokeskuksen avainhankkeena seurantakaudella on ollut henkilöstön kehittäminen. Tavanomaisen opetuksen keinoin toteutetun koulutuksen ohella on pyritty siihen, että työn sisällön ja organisoinnin sekä työn kehittämisen yhteydet henkilöstön kehittämiseen voitaisiin toteuttaa rinnakkain ja mahdollisimman kiinteästi toisiinsa kytkettynä.

Tilastotyön koulutusohjelmaa suorittaa noin sata tilastojen laadinnan parissa työskentelevää henkilöä. Kaikkien osalta koulutus on vielä kesken.

3.8.

Kansainväliseen tilastoyhteistyöhön osallistuminen

Kansainvälinen yhteistyö on kertomusvuonna ollut aktiivista. Yhtenä osoituksena siitä on se, että Suomi tuli valituksi toiseksi nelivuotiskaudeksi 1985-1988 YK:n tilastokomissioon. Komissio piti 23. istuntonsa helmi-maaliskuun vaihteessa.

Merkittävä yhteistyö oli ECE:n Euroopan tilastokongressin piirissä. Suomi on mukana useassa ECE:n tilastojen kehittämis- ja yhtenäistämishankkeissa.

Pohjoismaiden yhteistyötä harjoitettiin, niin yhteispohjoismaisella kuin maiden keskeisellä tasolla. Kertomusvuonna pidettiin joka kolmas vuosi kokoontuva pohjoismaiden tilastopäälliköiden kokous, jossa mm. perustettiin kolme uutta tilastovalioikuntaa 18 entisen lisäksi.

Suomen ja SEVin tilastoalan yhteistyössä keskityttiin tietojen vertailtavuuden edistämiseen. OECD:n kehittämishankkeissa oltiin mukana edellisten vuosien tapaan. Yhteistyötä harjoitettiin myös eri maiden tilastovirastojen kanssa ja osallistuttiin tilastoalan kansainvälisten järjestöjen (ISI, IARIW) kokouksiin.

Useista kertomusvuonna käynnissä olleista kansainvälisistä projekteista mainittakoon tässä

- YK:n ja SEV:n kansantalouden tilinpitojärjestelmien vertailtavuuden parantaminen (SNA ja MPS). YK:n työohjelmiin sisältyvään hankkeeseen osallistuvat Suomen lisäksi Bulgaria ja SEVin sihteeristö. Vuoden 1985 aikana saatiin Bulgarian kanssa suoritettava käytännön testausosa päätökseen.
- YK:n kansainvälinen vertailuprojekti (ICP), jonka tarkoituksena on valuuttojen keskinäisistä arvostusvinoimista puhdistettujen vertailukelpoisten bruttokansantuotetietojen aikaansaaminen. Vuonna 1985 käynnistyi projektin viides vaihe, joka ajoittuu vuosille 1986-87..
- Neljä vuotta kestänyt kansainvälinen yhteistyöhanke tilastollisen taulukointiohjelmiston kehittämiseksi on jatkunut myös kertomusvuonna. Vuoden 1984 lopulla valmistunutta toimivaa prototyyppiä on vuoden 1985 aikana edelleen testattu ja korjattu. Projekti näyttää saavan ensimmäisen tuotantokelpoisen version ensi vuoden alussa jakeluun, ja aikoo jatkaa toisen version laadinnalla vuosina 1986-1988.
- Suomi-Ruotsi-Unkari ympäristötilastojen metodeja kehittävä yhteistyöryhmä, joka on laatinut raportit ympäristötilastojen aikasarjamenetelmistä ja jätetilastojen kehittämisestä.

3.9.

Yhteistyön kehittäminen valtion tilastotuotantoon vaikuttavien viranomaisten kanssa

Tilastokeskuksen ja eri tilastovirastojen sekä muiden tilastotoimeen vaikuttavien viranomaisten kanssa käytävät vuosittaiset neuvottelut - ns. koordinaointikierrös - toteutettiin vuoden 1985 syksyllä aiempaan tapaan. Tilastotoimen nopeus- ja kustannustietojen sekä kehittämishankkeiden päivittämisen lisäksi esillä olivat pohjoismaisen tilastoyhteistyön lähivuosien tehtävät, Tilastokeskuksen tietojen saantia ja salassapitoa koskevien säännösten muutokset sekä eräiden tietojärjestelmien esitteilyt.

3.10.

Tilastojärjestelmien ja eri hallinnonalojen suunnittelu- ja seuranta-järjestelmien yhteensovittaminen

Hanketta ei ole aloitettu.

4.

AINEISTO- JA TILASTOKOHTAISET KEHITTÄMISHANKKEET

Tilastotoimen kehittämisohjelmassa on mainittu eräitä yhteiskunnan toimintalojkoja, joita koskevaa tilastointia tulisi sisällöllisesti kehittää. Tässä luvussa on keskitytty mainittujen hankkeiden kuvaukseen.

4.1.

Ihmisten tulot ja varallisuus

Tulonjakotilaston kokonaisuudistusta jatketaan tarkentamalla tulojen suhde-estimointia ja hyödyntämällä paneelihavaintoja tulomuutosten estimoinnissa. Atk-menetelmän uudistusta on jatkettu. Tavoitteena on ottaa käyttöön tietokantaratkaisuu perustuva uusi tuotantojärjestelmä vuoden 1986 tilastoa tuotettaessa.

Tulosten luotettavuuden arvioimiseksi ja tilaston edelleen kehittämiseksi on tekeillä luotettavuusselvitys. Työ on vasta alullaan. Resurssien niukkuuden vuoksi sitä ei kaikilta osin saatane loppuun vuoden 1986 aikana.

Pitkäksi venynyttä tuotantoviivettä on pystytty jonkin verran pienentämään. Tuotannon ratkaiseva nopeutuminen ei kuitenkaan ole mahdollista ennen uuden tuotantojärjestelmän käyttöönottoa.

Kehitteillä ollut tulojakotietokanta on osittaisessa käytössä Tilastokeskuksessa. Ensi vuonna aloitetaan vastaavan, rajoitetulle käyttäjäkunnalle tarkoitetun palvelu/suunnittelu-tietokannan rakentaminen VTKK:een.

Kertomusvuonna valmistui Kunnallisen eläkelaitoksen asettaman työryhmän raportti kunnilta ja kuntainliitoilta pyydettyjen henkilöitä koskevien tilastotietojen tuotannon rationalisoimisesta. Tarkoituksena on siirtää kunnallinen henkilöstörekisteri Tilastokeskuksesta Kunnalliseen eläkelaitokseen ja tuottaa kuntasektorin palkkatilastot Kunnallishallinnon henkilörekisteriä hyväksikäyttäen. Siirron suunnittelu alkaa 1986 ja siirto toteutuu 1987.

Ansiotasoindeksien kehittäminen on aloitettu. Tavoitteena on suunnitella työajan muutosten vaikutuksista puhdistetun ansiotasoindeksin laskentamenetelmä sekä laatia osa-aikaisille palkansaajille indeksi niillä toimialoilla, joilla osa-aikaisten osuus on merkittävä. Systeemis suunnitelma ja koelaskelmat valmistuvat vuoden 1986 aikana.

Kertomusvuonna laadittiin myös ansiotasoindeksiä koskeva tutkimussarjan julkaisu, jossa on selvitetty ansiotasoindeksiin ja palkkatilastoihin liittyvät keskeiset käsitteet, dokumentoitu laskentamenetelmä ja tarkasteltu liukumien ja rakennemuutosten vaikutuksia sekä ansiokehitystä ja reaaliansioiden kehitystä.

4.2.

Ympäristöolot ja ympäristönsuojelu

Tilastokeskus kehittää luonnonvaratilinpidon yhdessä maa- ja metsätalousministeriön sekä muiden valtion viranomaisten kanssa. Esiselvitys käynnistyi Tilastokeskuksessa maa- ja metsätalousministeriön rahoituksella vuonna 1985. Tavoitteena on selvittää luonnonvaratilinpidon tarvetta ja toteutumismahdollisuuksia sekä laatia koelaskennat metsä-, energia- ja elintarvikesektorista sekä alueiden käytöstä.

Ympäristöministeriössä valmistui vuonna 1985 ympäristötietojärjestelmän kehittämissuunnitelma, jonka liitteenä on alustava selvitys ympäristön- ja luonnonsuojelun tietojärjestelmästä. Ensin mainittu olisi ympäristönsuojelua koskeva keräys-, muokkaus- ja tulostusjärjestelmä, joka osaltaan palvelisi myös valtakunnallista ympäristötilastointia.

Tilastokeskus kehittää yhdessä ympäristöministeriön kanssa jätteitä ja niiden hyödyntämistä koskevia tilastoja. Vuoden 1985 aikana valmistui jätetilatointin kehittämisestä koskeva raportti, joka sisältää mm. alustavan jäteluokituksen. Muoviteollisuuden osalta tehtiin koko toimialaa koskeva jätetutkimus.

Ympäristöministeriö on jatkanut ilmansuojelulain velvoitteen mukaisesti ilmansuojelun tietorekisterin kehittämistä. Kertomusvuoden aikana valmistui alustava versio rekisterin päästö- ja päätösosasta.

Tilastokeskus kehittää yhdessä ympäristöministeriön kanssa taajamien maankäyttötilastoja. Vuoden 1985 aikana pisteotantamenetelmä laajennettiin koskemaan noin 20 eri puolilla maata olevaa taajamaa. Tilastokeskuksessa on tällä hetkellä noin 40000 havaintopisteen muodostama konekielinen tietokanta.

Maa- ja metsätalousministeriö on asettanut projektin kehittämään paikkatietojen yhteiskäyttöjärjestelmää (ns. LIS-projekti). Projektin työ käynnistyi vuonna 1985 Maanmittaushallituksessa.

Metsäntutkimuslaitos on käynnistänyt hankkeen metsäekosysteemin tilaa kuvaavien tunnuslukujen liittämiseksi valtakunnan metsien inventoinnin yhteyteen. Hankkeessa seurataan mm. kasvillisuuden rakennetta ja lajikoostumusta sekä metsätuhojen ja -tuholaisien esiintymistä perustettavilla 3000 pysyvällä koelalla.

Tilastokeskuksessa on käynnissä järjestyksessä neljännen ympäristötilastollisen kokoomajulkaisun laadinta. Tähän liittyen valmistui vuoden 1985 aikana ympäristötiedostoja kuvaava erillinen viitejulkaisu.

4.3. Elinolot

Tilastokeskuksessa on suunnitteilla väestön elinoloja kartoittava haastattelututkimus, jonka aineisto kerätään 1.9.-31.12.1986. Tutkimuksessa selvitetään laajasti suomalaisten hyvinvointia. Tietoja kerätään terveydestä, asumisesta, sosiaalisista suhteista, työllisyydestä ja työympäristöstä, toimeentulosta sekä vapaa-ajasta. Painopisteet ovat huono-osaisuuden ja sosiaalisten suhteiden selvittämisessä.

Asuntohallituksessa on jatkettu kuntatietojärjestelmän eli AHTIKA-tietokannan suunnittelua. Työ on valmis lainoitustietojen osalta. Seuraavaksi tietokantaan viedään asuntomarkkinatietoja.

Tilastokeskuksessa tehtyjen selvitysten mukaan Väestörekisterikeskuksen rakennus- ja huoneistorekisterin taso on parantunut olennaisesti asuttujen asuinhuoneistojen osalta. Tietojen laatu vaihtelee kuitenkin edelleen kunnittain.

Vuodenvaihteen 1985/86 henkikirjoituksen yhteydessä tehtiin huoneisto-, toimitila- ja rakennustiedoille määräaikaistarkistus. Tilastoja pyritään tuottamaan ensiksi asuntokuntien asuinoloista, asuntokannasta ja toimitiloista. Rakennuskantatilastot voidaan aloittaa sitten, kun rakennusrekisterin tiedot ovat kunnossa.

Tilastokeskuksen, asuntohallituksen ja Helsingin kaupungin tilastokeskuksen yhteistyönä käynnistyi asuntojen hintatilaston laatiminen. Tilasto kuvaa vanhojen osakeasuntojen keskihintoja ja hintojen kehitystä kiinteistövälittäjien välittämässä asuntokaupoissa.

Kertomusvuoden aikana uudistettiin vuokratiedustelun otos ja tehtiin laaja vuokratiedustelu, joka kohdistettiin lähes 50 000 asuntoon. Otos perustuu verohallinnon, Väestörekisterikeskuksen ja asuntohallituksen rekisteriaineistoihin.

Yhteistyönä taiteen keskustoimikunnan kanssa Tilastokeskus selvittää elinkeinoelämän tukea taiteille vuonna 1984. Selvitystä varten lähetettiin 450 suurimmalle yritykselle kysely, jonka tulokset valmistuvat talvella 1986.

Pohjoismainen tilastopäällikkökokous päätti syysyllä 1985 erillisen kulttuuritilastovaliokunnan perustamisesta. Valiokunnan puitteissa yritetään lisätä kulttuuria koskevien tietojen pohjoismaista vertailtavuutta. Ensimmäisenä koordinoitihankkeena ovat kirjasto- ja museotilastot, johon on saatu rahoitusta pohjoismaiselta kulttuurirahastolta.

Kertomusvuonna valmistui muistio kulttuurin julkisesta rahoituksesta vuonna 1981. Tiedot koottiin alunperin UNESCON tiedustelua varten ja ne kuvaavat toistaiseksi vain valtion rahoitusosuutta. Yleisten kirjastojen talous-, resurssi- ja suoritettietojen atk-järjestelmä on valmistumassa. Järjestelmä koostuu läänikohtaisista osista. Suorakäyttösysteminä järjestelmä tulee toimimaan sekä kouluhallitukseen että lääneihin päin.

Tilastokeskus on aloittanut sukupuolten välistä tasa-arvoa kuvaavien suppeahkojen teemajulkaisujen tuottamisen. Naiset ja miehet työelämässä-julkaisu aloitti tämän sarjan. Erityistä huomiota kiinnitettiin luettavuuteen. Pohjoismaisena yhteistyönä on tuotettu englanninkielinen taskutilasto tasa-arvosta Pohjoismaissa.

4.4.

Tuotanto ja työvoima

Kokonaistaloudellisen kuvauksen parantamiseksi on aloitettu kansantalouden tilinpidon kehittämiprojekti, jonka tavoitteena on perusvuoden vaihtamisen lisäksi tilaston käyttökelpoisuuden lisääminen ja tilinpidon rakenteen tarkistaminen.

Kertomusvuoden alkupuoliskolla valmistui suunnitelma kansantalouden tilinpidon tietojenkäsittelyjärjestelmän kokonaisuudistukseksi. Sen pohjalta on aloitettu työ, joka tähtää tilinpidon laadintamennelmän modernisointiin ja kustannussäästöihin. Uudistus ottaa huomioon sekä tilinpidon laatijoiden että sen käyttäjien vaatimukset.

Alueellisten taloudellisten tietojen laadun ja määrän parantamiseksi on kertomusvuoden syksyllä toiminut työryhmä, joka on laatinut ehdotuksen alueellisen kansantalouden tilinpidon kehittämissuunnitelmaksi.

Kertomusvuonna aloitettiin kokonaistuotannon kuukausikuvaajan tuottaminen tilastopohjaisen suhdannekuvauksen parantamiseksi. Kuukausi-indikaattoria tuotetaan toistaiseksi koeluontoisesti sen laadun ja käyttökokemusten selvittämiseksi. Päätös tuotannosta tehdään vuoden 1986 alkupuolella.

Tilastokeskus ja maatilahallitus ovat yhdessä selvittäneet maatilarekisteriin pohjautuvien otostilastojen yhdistämiselle asetettavia vaatimuksia. Maatalouden tietokannan (MALTIKA) luominen on käynnistetty kertomusvuoden aikana.

Metsäntutkimuslaitos on käynnistänyt kertomusvuoden aikana raakapuumarkkinoiden seurannan tietojärjestelmän ja tietojen käyttöönsaatto on aloitettu loppuvuodesta 1985. Koko metsäsektoria koskevan metsätietokannan kehittämistä jatketaan edelleen.

Teollisuustilastojen uudistamisprojekti on kuluvan vuoden aikana jatkanut YK:n esityksen ja teollisuudelta saatujen kommenttien pohjalta uuden toimialaluokituksen valmistelua (TOL 2, 3 ja 4).

Teollisuuden vuositilaston uudistaminen on edennyt siten, että käsitteiden ja määritelmien sekä tietosisällön kehittäminen on saatu pääosin valmiiksi. Uudistustyö jatkuu atk-ratkaisujen ja työnkulkujen suunnitteluna.

Teollisuustuotannon kuukausittaisen volyymindeksijulkaisun luettavuutta on kehitetty liittämällä siihen graafiset kuviot ja parantamalla julkaisun tekstiosaa.

Kertomusvuonna käynnistyi Tilastokeskuksen, kauppa- ja teollisuusministeriön ja Suomen Pankin yhteisprojekti, jonka tarkoituksena on tuottaa selvitys palvelusten ulkomaankauppaa koskevan yhtenäisen ja kattavan kuvausjärjestelmän kehittämiseksi ja aikaisempaa yksityiskohtaisempien tietojen tuottamiseksi.

Informaatioalan tilastojen kehittämisen pääpaino kertomusvuonna on ollut koordinoinnin tehostamisessa. Ammattiluokituksen uudistava työryhmä laati

alustavan selvityksen informaatioammateista. Kertomusvuoden lopulla käynnistettiin Tilastokeskuksen ja liikenneministeriön yhteistyönä projekti viestintätilastojen kehittämiseksi. Posti- ja telehallitus on jatkanut posti- ja teletilaston uudistamista tietosisällön kehittämiseksi, laadun parantamiseksi ja tietopalveluvalmiuden lisäämiseksi.

Joka toinen vuosi tuotettavan tutkimustilaston kehittämiseksi tehtiin kertomusvuonna tietosisälöltään suppeampi välivuositiedustelu. Yhteistyöryhmässä, jonka määräaika päättyy kuluvan vuoden lopussa, on selvitetty yrityshaastattelujen avulla tutkimustilaston kehittämistarpeita sekä mahdollisuuksia tuottaa tilastotietoja tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisäksi yritysten muista aineettomista investoinneista.

Työvoimatutkimuksen tuotantomenetelmiä on kehitetty kertomusvuoden aikana. Kuluvana vuonna valmistui suunnitelma työvoimatutkimuksen tiedoston uudistamiseksi. Myös työvoimatutkimuksen uusi taulukointiohjelmisto on valmistunut. Molemmat uudistukset otetaan käyttöön vuonna 1986. Työvoimatutkimuksesta ja työtaistelutilastosta on julkaistu aikasarjat ja kertomusvuonna jatkettiin virtatilastojen uudistamista.

Kuluvana vuonna aloitettiin työvoimatutkimuksen luotettavuus selvitys sekä työvoimatutkimuksen, Eläketurvakeskuksen ja työvoimaministeriön aineistojen kokeiluluonteinen yhdistäminen, jolla selvitetään mahdollisuuksia kuvata työmarkkinoilla tapahtuvaa työvoiman liikkuvuutta.

Työolotutkimuksesta 1984 ovat valmistuneet esiraportit työn haitoista ja palkansaajien työajoista.

Valmistumatta jääneistä ja seuraavalle vuodelle siirtyvistä työvoimatilastojen kehittämishankkeista tärkeimmät ovat tietopalvelun kehittäminen, lyhyen aikavälin työvoiman tarjontaennusteen aloittaminen sekä työtaistelutilaston kokonaisuudistus.

4.5.

- Rekisteripohjainen väestölaskenta

Toimipaikkatietojen keruuvaihtoehtoja yksityisen sektorin palkansaajista on selvitetty Tilastokeskuksen, elinkeinoelämän järjestöjen, verohallituksen, Väestörekisterikeskuksen ja valtiovarainministeriön välisessä työryhmässä. Työryhmän ensimmäinen raportti valmistui syksyllä 1984. Työryhmä on jatkanut toimintaansa mm. arvioimalla eri keruuvaihtoehtoja. Arviointiraportti valmistuu keväällä 1986.

Valtion palveluksessa olevien henkilöiden työpaikkatietojen tuotantotapaa on selvitetty. Asiaa valmistelleen työryhmän raportissa esitettiin, että toimipaikkatiedot samoin kuin palvelussuhde- ja viikottaista työaikaa koskevat tiedot tuotetaan valtiokonttorin palvelussuhderekisteristä tai osittain Tilastokeskuksen omana tiedonkeruuna. Kunta-sektorin palveluksessa olevien osalta tullaan käyttämään Kunnallisen eläkelaitoksen toimintayksikkörekisteriä, jota käytetään jo vuoden 1985 laskennassa. Valtion toimipaikkasysteemin I osa on nyt valmistunut ja keväällä 1986 suoritetaan ensimmäinen toimipaikkatiedustelu.

4.6.

Vuoden 1985 asunto- ja elinkeinotutkimus

Vuoden 1985 asunto- ja elinkeinotutkimus on rakenteellisesti jaettavissa kolmeen eri vaiheeseen. Tärkein niistä on ammatti- ja elinkeinotutkimus (AET 85), josta käytetään myös nimitystä väestölaskenta 1985. Muita vaiheita ovat asuntoselvitys sekä asumisoloselvitys. AET 85:n toteutus sekä lomakettietojen keruu ja käsittely on käynnistynyt suunnitellulla tavalla. Väestörekisterikeskuksen rakennus- ja huoneistorekisterin, joka on eräs VL 85:n keskeinen tietolähde, vuodenvaihteessa toteutettu päivitys ei näytä toteutuvan tarvittavassa laajuudessa. Erityisesti tämä koskee rakennustietoja, joiden käsittely jää. VL 85:n kannalta liian myöhäiseen ajankohtaan.

Asunto- ja elinkeinotutkimuksen tulokset pyritään toimittamaan käyttäjille vuoden 1987 aikana. Käyttönsaattamisen tueksi on mm. asetettu kuntien ja niiden keskusjärjestöjen edustajista koostuva työryhmä.

4.7.

Vuositteiset asunto-, rakennuskanta- ja poistumatilastot

Tilastokeskuksessa on jatkettu rakennus-, asuntokanta-, toimitila- ja poistumatilastojen suunnittelua kertomusvuonna. Tarkoituksena on ollut, että ensimmäiset näitä koskevat tilastot voitaisiin tuottaa vuoden 1986 alun tilanteen mukaisina. Tilastot on tarkoitus julkaista väestölaskennan yhteydessä.

Kanta- ja poistumatilastojen tuotannon aloittamisen edellytyksenä on ollut, että väestön keskusrekisterin rakennus- ja huoneistotiedot määräaikaistarkistetaan. Ensimmäinen tällainen laaja määräaikaistarkistus tehtiin vuodenvaihteessa 1985/1986. Näyttää kuitenkin ilmeiseltä, että vuoden 1986 valtion tulo- ja menoarviossa näiden tietojen tarkistuksiin varatut määrärahat ovat liian pienet. Onkin todennäköistä, että tarkistusten taso tulee tästä kärsimään. Tällä taas on suora vaikutus tuotettavien tilastojen luotettavuuteen.

4.8.

Kotitaloustiedustelut

Vuoden 1985 kotitaloustiedustelua on kehitetty aikaisempia nopeammaksi ja luotettavammaksi. Näyte nostettiin 12 000 kotitalouteen. Samalla tietosisältöä on täydennetty kysymyksillä, jotka koskevat mm. energian kulutusta, auton käyttöä, kotityötä, ammatillista järjestäytymistä, ostosuunnitelmia ja taloudellisia odotuksia.

Kotitaloustiedusteluista 1971, 1976 ja 1981 on laadittu käyttäjän opas tavoitteena antaa sekä julkaisujen lukijoille että konekielisessä muodossa olevien tietojen käyttäjille perustiedot kotitaloustiedustelujen tietosisällöstä, tutkimusmenetelmästä ja tietojen saatavuudesta. Lisäksi Tilastokeskus on julkaissut taskutilastotyypin vihkosen "Mihin rahamme kuluvat".

Eri kotitaloustiedustelujen välisiä vertailuja ovat vaikeuttaneet kulutus- ja tulokäsitteen muutokset, joita on jouduttu tekemään suosituksen muuttuessa. Tämän vuoksi Tilastokeskus on aloittanut aikasarjatiedoston rakentamisen viimeisten kotitaloustiedustelujen keskeisistä tiedoista.

4.9. Aikuiskoulutus

Tilastokeskus on aloittanut yhteistyöhankkeena opetusministeriön kanssa aikuiskoulutustilaston suunnittelun. Ensimmäinen vaihe koskee korkeakoulujen täydennyskoulutusta sekä avointa korkeakouluopetusta.

Opetushallinnossa on tietojenkäsittelyä kehitetty aloittamalla kahden tietokannan - OSTIKA:n ja KOTA:n - suunnittelu. Edellisessä on lähdetty liikkeelle hallinnonalan KTS- ja erillissuunnittelussa tarvittavista tiedoista, jälkimmäinen tulee sisältämään keskeisimmät korkeakoulujen toimintaa ja resursseja kuvaavat tiedot. Ammatikasvatushallitus on kehittämässä ammatillisten oppilaitosten toimintaa kuvaavaa suorakäyttöistä tietokantaa (OPTI), joka tulee koostumaan suurimmaksi osaksi AKH:n nykyisistä tietojärjestelmistä sekä Tilastokeskuksen tilastoista. Se tulee rakentumaan läänikohtaisista osista ja on tarkoitettu sekä läänien että AKH:n käyttöön.

Koulutustilastojen suurena puutteena on taloustilastojen lähes täydellinen puuttuminen. Perustieto- ja taloustilastoa varten on olemassa oppilaitosten suoritteiden ja kustannusten seurantajärjestelmisiä. Niitä ei vain ole voitu resurssisyistä tilastollisesti hyödyntää. Korkeakoulujen osalta seurantajärjestelmää ollaan kehittämässä käyttökelpoisemmaksi. Ammatillisten oppilaitosten osalta valtioneosuuslaki muuttaa seurannan perusteita ja liittää sen osaksi valtioneosuusjärjestelmää.

4.10. Automaatio ja tuotannon automatisointi

Tuotantoelämässä tapahtuvien rakenteellisten muutosten kuvaamiseksi valtion tilastotoimen kehittämisohjelman eräänä painopistealueena nähtiin automaatiota kuvaavien tilastojen kehittäminen. Tätä kehittämistyötä ei ole aloitettu tänäkään kertomusvuonna.

4.11.

Yritystilastot ja yritysrekisteri

Yritys- ja toimipaikkarekisteriä alettiin laajentaa keväällä 1985 kattamaan liikevaihtoverovelvollisten yritysten ja näiden toimipaikkojen lisäksi myös kaikki yksityiset työnantajat ja näiden toimipaikat. Laajennusosan tiedot on rekisterissä käsitelty ensimmäiseksi, jotta väestölaskenta 1985 saisi käyttöönsä mahdollisimman kattavat toimipaikkatiedot jo syksyllä 1985. Liikevaihtoverovelvollisten yritysten tietoja käsitellään pääosin vuonna 1986. Rekisteri kokonaisuudessaan valmistunee alkuvuonna 1987.

Ly-tunnusjärjestelmän toimivuudessa on edelleen Tilastokeskuksen kannalta puutteita. Verohallitus on ryhtynyt asiassa toimenpiteisiin, mutta ilmeisesti asian luonteesta johtuen korjausta ei voida odottaa välittömästi, vaan vasta muutaman vuoden kuluttua. Tätä ennen on varauduttava tunnusepäselvyyksiin.

Yritysrekisterin lisälaajennusta valtion toimipaikkojen osalta on suunniteltu kuluvana vuonna ja vuonna 1986 on tarkoitus toteuttaa valtion toimipaikkoja koskeva tiedustelu. Laajennus kuntien toimipaikkoihin tapahtuu vasta myöhemmin, kun Kunnallisen eläkelaitoksen toimintayksikkörekisteriä pystytään hyödyntämään yhdessä kunnallisen paikkatilaston tietojen keruun kanssa.

Yritysrekisterin uudistamisessa ilmenneet vaikeudet ovat edelleen viivästyttäneet mm. tilinpäätöksiin pohjautuvien yritystilastojen kehittämistä ja osin myös juoksevaa tuotantoa, sillä resurssija on käytetty rekisterin uudistamiseen. Resurssiirroista huolimatta ei vuoden 1982 rekisterin valmistusviivettä kyetty eliminoimaan. Rekisterin viivästyminen puolestaan on ratkaisevasti viivästyttänyt vuoden 1983 yritystilastojen lopullisten tietojen valmistumista sekä kauppatilaston otosuusintaa.

Elinkeinoverotusaineistojen kehittymistä sekä yhteisöjen ja yksityisten elinkeinonharjoittajien verolomakkeiden uusimista on kuluvan vuoden aikana seurattu tiiviisti. Suunnitteilla olevalla elinkeinoverotusrekisterillä tulee olemaan huomattava vaikutus sekä yritys- ja toimipaikkarekisterille että yritystilastoille. Yritys- ja toimipaikkarekisterin kehittymisellä puolestaan tulee olemaan keskeinen merkitys rekisteripohjaisen väestölaskentajärjestelmän kehittymiselle.

4.12.

Kiinteistötietojärjestelmän tilastollinen hyväksikäyttö

Valtioneuvoston vuonna 1984 tekemän periaatepäätöksen mukaisesti kiinteistöjä koskevien tietojen käsittelyn rationalisoimiseksi muodostetaan kiinteistötietojärjestelmä (KTJ). Kiinteistötietojärjestelmä koostuu maanmittaushallituksen ylläpitämästä kiinteistöosasta, oikeusministeriön ylläpitämästä kirjaamisosasta sekä ympäristöministeriön ylläpitämästä suunnitelmaosasta. Koko järjestelmän toteutuksesta vastaavan projektiorganisaation määräaika päättyy vuoden 1986 lopussa. Kiinteistötietojärjestelmää koskeva kehittämistyö on edennyt vuoden 1985 aikana lainsäädännön alueella. Seurantavuonna hyväksyttiin maarekisteriä koskeva kiinteistötietorekisterilaki ja sitä täydentävät asetukset. Kirjaamisosaa ja suunnitelmaosaa koskevat lakiehdotukset ovat luonnosasteilla. Kiinteistötietojärjestelmän tilastollista hyväksikäyttöä ei ole toistaiseksi selvitetty.

Kiinteistötietorekisterin osittainen käyttö on jatkunut v. 1985. Vuoden 1985 loppuun mennessä arvioidaan noin 36 % maarekisteritiedoista saatavan tallennetuiksi. Atk-käyttövaiheeseen saadaan vuoden loppuun mennessä 25 % koko maan tiedoista.

Maanmittaushallituksen toimitustietorekisteri on ollut v. 1985 käyttövaiheessa. Rekisteri on vaikuttanut tilastotuotantoon mm. siten, että Maanmittaus-julkaisun laadinta on nopeutunut ja tilastojen luotettavuus parantunut.

5.

TILASTOTOIMEN KUSTANNUKSET

Valtion tilastotoimen kokonaismenot olivat vuonna 1984 115,7 milj. mk, josta laskentojen (väestö- ja asuntolaskennat, kotitaloustiedustelut) osuus 5,7 milj. mk. Edellisenä vuonna valtion tilastotoimen menot olivat 108,4 milj. mk. Tilastokeskuksen osuus valtion tilastotoimen kustannuksista oli vuonna 1984 65,0 %. Edellisenä vuonna vastaava osuus oli 64,8 %.

VALTION TILASTOTOIMEN KUSTANNUKSET VIRANOMAISITTAIN V. 1984

Viranomainen	1 000 mk	%
Ammattikasvatushallitus	250	0,2
Asuntohallitus	557	0,5
Ilmailuhallitus	100	0,1
Ilmatieteen laitos	2 001	1,7
Kauppa- ja teollisuusministeriö	214	0,2
Kouluhallitus	430	0,4
Lääkintöhallitus	1 700	1,5
Maanmittaushallitus	268	0,2
Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos	2 100	1,8
Maatilahallitus	5 529	4,8
Matkailun edistämiskeskus	46	0,0
Merenkulkuhallitus	878	0,8
Merentutkimuslaitos	265	0,2
Metsähallitus	318	0,3
Metsäntutkimuslaitos	4 449	3,8
Oikeusministeriö	255	0,2
Posti- ja telehallitus	858	0,7
Rautatiehallitus	749	0,7
Riista- ja kalatalouden tutki- muslaitos	1 500	1,3
Sisäasiainministeriö	825	0,7
Sosiaalhallitus	2 213	1,9
Sosiaali- ja terveysministeriö	581	0,5
Tie- ja vesirakennushallitus	886	0,8
Tilastokeskus	75 275	65,0
Tullihallitus	3 645	3,1
Työsuojeluhallitus	1 118	1,0
Työterveyslaitos	400	0,4
Työvoimaministeriö	4 181	3,6
Vesihallitus	3 844	3,3
Ympäristöministeriö	285	0,3
YHTEENSÄ	115720	100

VALTION TILASTOTOIMEN KUSTANNUKSET TILASTORYHMITTÄIN V. 1984

Ryhmä	1 000 mk	%
1. Väestö- ja sosiaalityilastostojärjestelmä	197	0,2
2. Väestö	2 764	2,4
3. Työvoima ja työolot	8 266	7,1
4. Terveys	4 736	4,1
5. Koulutus	5 160	4,5
6. Tutkimus	759	0,7
7. Kulttuuri, vapaa-aika ja ajankäyttö	15	0,0
8. Sosiaalipalvelut	1 661	1,4
9. Oikeus	3 960	3,4
10. Yhteiskunnallinen osallistuminen	91	0,1
11. Asuminen	1 135	1,0
12. Kotitalouksien tulot, kulutus ja varallisuus	16 948	14,6
13. Muut elinoloja koskevat tietoaaineistot	6 378	5,5
14. Yleiset taloudelliset olot	7 228	6,2
15. Maa-, metsä- ja kalatalous, metsästys	14 374	12,4
16. Teollisuus, kaivannaistoiminta ja energiahuolto	8 398	7,3
17. Rakennustoiminta	2 047	1,8
18. Kauppa, ravitsemus- ja majoitustoiminta	7 655	6,6
19. Liikenne	5 233	4,5
20. Rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistötoiminta	3 305	2,9
21. Yhteiskunnallisten ja henkilökohtaisten palvelusten tuottaminen	3 684	3,2
22. Talouselämää koskevat tilastot ja tietoaaineistot	4 374	3,8
23. Ympäristö ja maankäyttö	7 352	6,3
YHTEENSÄ	115720	100

